

การศึกษา

สื่อสารมวลชนญี่ปุ่น

ในมหาวิทยาลัยประเทศไทย

อรรถัย ศรีสันติสุข*

ข้อมูลทั่วไป

การสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นนั้นมีความก้าวหน้าและประสบความสำเร็จอย่างสูงจนได้รับการยกย่องในระดับนานาชาติ สื่อมวลชนในประเทศญี่ปุ่นมีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจในหลายประการ นอกจากนี้ความเจริญทางเทคโนโลยีการสื่อสารยังทำให้สื่อมวลชนของญี่ปุ่น โดยเฉพาะสื่อด้านวิทยุโทรทัศน์และวิทยุกระจายเสียงมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษาด้านสื่อสารมวลชนในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ได้จัดให้มีสอนอยู่ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐและของเอกชน โดยมีชื่อที่เรียกแตกต่างกันออกไป เช่น “วารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน” “นิเทศศาสตร์” “สื่อสารมวลชน” มหาวิทยาลัยที่มีหลักสูตรและการให้ปริญญาโดยตรงได้แก่

1. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
5. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ลักษณะการศึกษาด้านสื่อสารมวลชน จะมีสาขาการเรียนการสอนด้านหนึ่งที่เน้นความสำคัญในด้านการสื่อสารระหว่างประเทศ โดยเรียกแนวการเรียนการสอนดังกล่าวว่า *การสื่อสารนานาชาติ* (*International Communication*) หรือ *การสื่อสารเปรียบเทียบ* (*Comparative Communication*)¹ การสอนในสาขาดังกล่าวจะมีทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโท โดยมีวิชาต่างๆ หลากหลายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารนานาชาติ และการสื่อสารระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ให้นักศึกษาได้รู้จัก เข้าใจ และสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ของการสื่อสาร การสื่อสารมวลชนในประเทศต่างๆ และการสื่อสารระหว่าง

กันของประเทศต่างๆ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ทั้งในระดับชาติ และระดับนานาชาติ จากการสำรวจหลักสูตรของมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้พบว่าในมหาวิทยาลัยทุกแห่งที่เปิดสอนด้านนี้จะมีวิชาซึ่งเกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นเสมอ แต่มีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของวิชา ส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนในเชิงเปรียบเทียบกับระบบสื่อสารมวลชนอื่น ๆ ของโลก

ในที่นี้ขอกล่าวถึงเฉพาะมหาวิทยาลัยที่ให้ปริญญาด้านสื่อสารมวลชนดังต่อไปนี้

1. คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การเรียนการสอนทางด้านสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นของคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ได้เริ่มมีเนื้อหาสำคัญบรรจุอยู่ในวิชา “วส. 306 ระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ” (*Comparative Mass Communication System*) ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มวิชาสื่อสารมวลชนและมีแนวสังเขปของวิชากล่าวไว้ว่า “ศึกษาเปรียบเทียบระบบสื่อสารมวลชนของประเทศต่างๆ การสื่อสารมวลชนระหว่างชาติ โดยเน้นการวิเคราะห์บทบาทโครงสร้างของแต่ละระบบที่มีความสัมพันธ์ต่อระบบสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศนั้นๆ” ต่อมาสื่อสาร

มวลชนในประเทศญี่ปุ่นก็ได้ขยายออกไปสู่วิชาต่าง ๆ ทั้งในหลักสูตรของระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท ดังต่อไปนี้²

วิชาในระดับปริญญาตรี ได้แก่

1. วส. 408 สื่อสารมวลชนในเอเชีย
2. วส. 338 วิทยุและโทรทัศน์นานาชาติ
3. วส. 386 วิเคราะห์ภาพยนตร์นานาชาติ

ชาติ

วิชาในระดับปริญญาโท ได้แก่

1. วส. 616 การสื่อสารระหว่างประเทศ
2. วส. 609 สัมมนาวิชาชีพ : เทคโนโลยีทางการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ในจำนวนวิชาที่กล่าวถึงนี้ มีอยู่ 2 วิชาที่ได้รับการบรรจุไว้ในหลักสูตรวิชาโทญี่ปุ่นศึกษา ของโครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์โดยมีฐานะเป็นวิชาบังคับเลือกวิชาดังกล่าวคือ

1. วส. 408 สื่อสารมวลชนในเอเชีย
2. วส. 338 วิทยุโทรทัศน์นานาชาติ

โดยสรุป ปัจจุบันนี้เนื้อหาการสอนด้านสื่อสารมวลชนในญี่ปุ่นกระจายอยู่ในหลายวิชา โดยมีจุดเน้นความสำคัญในแต่ละด้านแตกต่างกันไปตามหัวข้อวิชา เช่น เน้นด้านวิทยุและโทรทัศน์ญี่ปุ่นในวิชา วส. 338 วิทยุโทรทัศน์นานาชาติ เน้นด้านภาพยนตร์ญี่ปุ่นในวิชา วส. 386 วิเคราะห์ภาพยนตร์นานาชาติ เน้นด้าน

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทางการสื่อสารญี่ปุ่นในวิชาเทคโนโลยีทางการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นต้น แต่ในวิชา วส. 408 สื่อสารมวลชนในเอเชีย จะเป็นการให้ภาพรวมของสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นได้มากที่สุดเพราะเป็นการศึกษาสื่อสารมวลชนทั้งระบบและรวมสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ เข้าไว้ด้วย แต่การศึกษารายละเอียดของสื่อต่าง ๆ จะไม่ละเอียดเท่ากับการเจาะศึกษาตามลักษณะสื่อ ดังเช่น วิชา วส. 338 หรือ วส. 386

จากการที่เนื้อหาด้านสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นมีกระจายอยู่หลายวิชา และเป็นเนื้อหาที่มีความสำคัญต่อสถานการณ์ในปัจจุบันซึ่งประเทศไทยมีความสัมพันธ์ด้านสื่อสารมวลชนกับประเทศญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนข่าวสารและรายการทางโทรทัศน์ระหว่าง 2 ประเทศ นับว่าเป็นปัญหาซึ่งนำมาซึ่งประเด็นการถกเถียงทางสังคมอยู่เสมอ การศึกษาด้านสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นจึงน่าที่จะได้รับการเน้นศึกษาเป็นวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ ด้วยเหตุนี้สาขาสื่อสารมวลชนจึงมีโครงการที่จะเปิดสอน**วิชาสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่น**ขึ้นในอนาคต โดยได้ร่างแนวสัปดาห์วิชาไว้ดังต่อไปนี้

“ศึกษาระบบสื่อสารมวลชนในประเทศ
ญี่ปุ่น ลักษณะของหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์
ภาพยนตร์ ของประเทศญี่ปุ่น ตลอดจนบทบาท
หน้าที่ในการให้บริการสังคมในด้านต่างๆ”

“ศึกษาบทบาทอิทธิพลของสื่อมวลชน
ญี่ปุ่นในการเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ และวัฒน-
ธรรมในการสื่อสารระหว่างประเทศ”³

ขณะที่วิชาสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่น
ยังไม่ได้เปิดสอน วิชาที่สามารถครอบคลุมเนื้อหา
หาสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นได้ครบทุกสื่อ
ก็คือวิชาสื่อสารมวลชนในเอเชีย ซึ่งในบท
ความนี้จะชี้ถึงลักษณะเนื้อหา และแนวการ
สอน ซึ่งสามารถพัฒนา แยกไปสู่วิชาสื่อสาร
มวลชนในประเทศญี่ปุ่นได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของวิชา

1) เพื่อที่จะเข้าใจโครงสร้างของระบบสื่อ
สารมวลชนในประเทศญี่ปุ่น เช่นสถานะของ
สื่อสารมวลชนในระบอบการเมือง เศรษฐกิจ
และสังคมของญี่ปุ่น บทบาทหน้าที่ของสื่อสาร
มวลชนตามการคาดหวังของสังคม การเป็นเจ้า
ของการดำเนินกิจการ ตลอดจนบริการด้าน
ต่างๆ ที่สื่อมวลชนให้แก่สังคม ตัวอย่างเช่น
การใช้วิทยุและโทรทัศน์ เพื่อวัตถุประสงค์
ต่างๆ เช่น ในด้านการศึกษา การพัฒนา
การบันเทิง หรือเพื่อสงครามจิตวิทยา

2) เพื่อให้นักศึกษาได้รู้จักสื่อมวลชน
ประเภทต่างๆ ของประเทศญี่ปุ่น ได้แก่หนังสือ
พิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์
ภาพยนตร์ ตลอดจนกิจการด้านการโฆษณา
และประชาสัมพันธ์ โดยนักศึกษาสามารถเรียน
รู้ถึงสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ทั้งลักษณะทั่วไป
ในเชิงปริมาณ และลักษณะเฉพาะในเชิงคุณ
ภาพ ของสื่อมวลชนต่าง ๆ

3) การศึกษาถึงการไหลเวียนของข่าว
สารข้อมูลระหว่างประเทศ ซึ่งมีปัญหามานานา
ประการทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง
และวัฒนธรรม โดยเฉพาะความไม่เสมอภาพ
ของการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ซึ่งในกรณีดังกล่าว
บทบาทของวิทยุและโทรทัศน์ ของประเทศญี่ปุ่น
จะเด่นชัดมาก

ปัจจุบัน ประเทศญี่ปุ่นมีบทบาทอย่างมาก
ในฐานะเป็นแหล่งถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลทั้ง

ด้านความรู้และความบันเทิงมาสู่ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชีย ประเทศไทยนับได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ในฐานะผู้รับข่าวสารมากกว่าการเป็นผู้ให้ จนเกิดการไม่สมดุลภาคในกระแสการไหลเวียนของข่าวสาร (inbalance flow of information) ซึ่งเป็นประเด็นถกเถียงสำคัญของการสื่อสารระหว่างประเทศอยู่ในปัจจุบันนี้

เหตุผลของการตั้งวัตถุประสงค์ของวิชาในแนวดังกล่าวก็เพื่อให้ผู้ศึกษาได้เห็นภาพของโครงสร้างระบบสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่น เปรียบเทียบกับประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย เพื่อให้นักศึกษาได้มีโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น สามารถเห็นปัจจัยหรือตัวแปรบางประการที่นำไปสู่ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการปฏิบัติงาน นับเป็นการเรียนรู้จากบทเรียนของผู้อื่นทำให้เกิดความเข้าใจและแนวความคิดในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการ และการจัดการของสื่อสารมวลชนในประเทศไทยได้ต่อไป

เนื้อหา

ลักษณะเนื้อหาสามารถแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ระบบสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่น

คือ การศึกษาถึงระบบสื่อสารมวลชนในแง่ของการควบคุม กฎระเบียบต่าง ๆ ที่มีต่อสื่อสารมวลชน การเป็นเจ้าของสื่อสารมวลชน แหล่งที่มาของรายได้ บทบาทหน้าที่ของสื่อสารมวลชนต่อสังคม

การศึกษาในภายใต้หัวข้อนี้จำเป็นต้องเข้าใจถึงลักษณะสังคมโดยทั่วไปของญี่ปุ่น โดยเฉพาะปรัชญาในการสื่อสารมวลชน เพื่อให้ทำหน้าที่ต่อสังคมตามที่สังคมคาดหวัง เช่น ถูกใช้เป็นการบอกเสียงของรัฐบาลเป็นเครื่องมือของรัฐในการให้ความรู้และชี้นำประชาชน หรืออาจเป็นปากเสียงของประชาชนในการควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐบาล ฯลฯ

สรุปได้ว่า ในส่วนแรกจะชี้ให้เห็นถึงระบบสื่อสารมวลชนซึ่งเป็นผลสะท้อนมาจากระบบทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ของประเทศญี่ปุ่น และเปรียบเทียบให้เห็นถึงความคล้ายคลึงหรือแตกต่างกับระบบของประเทศอื่น เนื้อหาส่วนแรกจะเป็นบทนำให้ผู้ศึกษาเห็นภาพในลักษณะมหภาคก่อนที่จะเจาะลึกในรายละเอียดของส่วนที่ 2 ต่อไป

ส่วนที่ 2 ลักษณะสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่น

หลังจากศึกษาส่วนที่ 1 ให้เข้าใจระบบแล้วก็ต้องเข้าใจรายละเอียดของส่วนประกอบเป็นระบบดังกล่าวด้วย ด้วยเหตุนี้ส่วนที่ 2 จึงเป็นการศึกษาแยกย่อยรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนกิจการซึ่งเกี่ยวข้องด้านสื่อสารมวลชน ได้แก่ การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ การสอนในส่วนนี้จึงใจให้นักศึกษาได้รู้จักสื่อสารประเภทต่างๆ ในแง่ของ จำนวน ขนาด ลักษณะของสื่อ ลักษณะการให้บริการ

(เนื้อหา) ตลอดจนบทบาทอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อประเทศญี่ปุ่น

การสอนในส่วนนี้จะได้ผลดีถ้าหากใช้วิธีสอนโดยมีสื่อการสอนประกอบ เช่น ภาพยนตร์ slide ซึ่งแสดงลักษณะของสื่อมวลชนในญี่ปุ่น นอกจากนี้การดูงานในสำนักงานสาขาของสื่อมวลชนญี่ปุ่นในประเทศไทย เช่น สำนักงาน NHK สำนักงานหนังสือพิมพ์อาซาฮี ก็จะช่วยให้นักศึกษาได้เห็นภาพชัดเจนขึ้น

ในหัวข้อสุดท้ายของส่วนที่ 2 คือเรื่องเกี่ยวกับสื่อใหม่ (New Media) เป็นเรื่องที่ชี้ให้รู้จักและตระหนักถึงผลกระทบของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีต่อสังคมด้านต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาหัวข้อนี้เชื่อมโยงไปถึงประเด็นในส่วนที่ 3 ซึ่งเกี่ยวกับผลกระทบในระดับระหว่างประเทศด้วย ทั้งนี้เพราะผลกระทบของเทคโนโลยีทางการสื่อสารทำให้โลกแคบลง คนติดต่อสื่อสารได้รวดเร็วและกว้างขวางขึ้น การติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศเป็นไปได้มากยิ่งขึ้นจนอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การรุกรานทางวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนั้นหัวข้อนี้อาจจะเป็นหัวข้อที่กล่าวถึงอีกครั้งในส่วนที่ 3

ส่วนที่ 3 บทบาทของสื่อมวลชนญี่ปุ่นกับการสื่อสารระหว่างประเทศ

การศึกษาในหัวข้อนี้จะกล่าวถึง องค์การหรือหน่วยงานซึ่งมีบทบาทต่อการให้ข่าวสารข้อมูลในกิจการระหว่างประเทศ เช่น Radio Japan

สำนักข่าวแห่งชาติญี่ปุ่น สำนักงานผู้สื่อข่าวระหว่างประเทศ Asahi Shimbun, NHK International และบริษัทภาพยนตร์โตเอะ เป็นต้น

กิจการเพื่อการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างประเทศ ซึ่งดำเนินการโดยประเทศญี่ปุ่น จะได้รับการวิเคราะห์ เพื่อเห็นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เช่น ปัญหาการแลกเปลี่ยนรายการโทรทัศน์ และข่าวสารระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทยซึ่งมีความไม่เท่าเทียมกันในแง่ของสัดส่วน ซึ่งไทยเป็นฝ่ายรับมากกว่า อันส่งผลให้เกิดเป็นประเด็นโต้เถียงในสังคมถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมญี่ปุ่นที่แทรกซึมเข้าสู่เด็กไทย เป็นต้น

เกี่ยวกับการจัดหัวข้อการเรียนการสอนนี้ ผู้เขียนเห็นว่ามีส่วนอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งสมควรจัดไว้เป็นส่วนที่ 4 โดยให้หัวข้อว่า “ประเด็นปัญหา และแนวทางศึกษาวิจัย” ซึ่งเป็นการรวมประเด็นปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนในญี่ปุ่น โดยเฉพาะปัญหาสำคัญเฉพาะหน้าซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อสังคมไทย

ส่วนที่ 4 นี้หากจะแยกเฉพาะไว้ในวิชาสื่อสารมวลชนในเอเชีย ก็อาจจะไม่มีเวลาเพียงพอ แต่หากว่าวิชาสื่อสารมวลชนในญี่ปุ่นสามารถเปิดสอนแยกออกมาได้ ก็น่าที่จะเพิ่มส่วนที่ 4 นี้ เข้าไปด้วย

จึงขอเสนอแนวการศึกษาในส่วนที่ 4 ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 4 ประเด็นปัญหาและ แนวทางศึกษาวิจัย

4.1 การศึกษาวิจัยด้านสื่อมวลชนของ
ประเทศญี่ปุ่น

4.2 ประเด็นปัญหาและแนวทางศึกษา
วิจัยในประเทศไทย เช่น

– ความไม่เสมอภาคในการแลกเปลี่ยนข่าวสาร และรายการระหว่างไทย-ญี่ปุ่น

– ทิศทาง ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข่าวสารและรายการโทรทัศน์

– อิทธิพลของรายการโทรทัศน์ญี่ปุ่นต่อสังคมไทย

– การรับรู้ญี่ปุ่นกับเด็กไทย

– เปรียบเทียบการใช้สื่อโทรทัศน์
ในมหาวิทยาลัยเปิดของไทยและญี่ปุ่น

– การใช้สื่อพื้นบ้านของไทยและ
ญี่ปุ่น

– เสรีภาพของหนังสือพิมพ์กับความ
รับผิดชอบต่อสังคม

– เทคโนโลยีทางการสื่อสารกับปี
ค.ศ. 2000

– การนำเทคโนโลยีทางการสื่อสาร
มาใช้ในไทย

– การโฆษณาสินค้าญี่ปุ่นกับเด็กไทย

– เปรียบเทียบลักษณะองค์กรทาง
การสื่อสารระหว่างญี่ปุ่นและไทย ฯลฯ

ตำรา

ตำราที่ใช้ในการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนญี่ปุ่นจำเป็นต้องใช้ตำราหลายเล่มประกอบกัน ลักษณะของตำราอาจจัดแบ่งประเภทเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ตำราสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่น
2. ตำราสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ

1. ตำราสื่อสารมวลชนในญี่ปุ่น

คือตำราที่เขียนถึงสื่อสารมวลชนเฉพาะในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งอาจเน้นเนื้อหาแตกต่างกันไปเช่น เน้นด้านแนวความคิด หลักปรัชญา ทฤษฎีทั่วไป ด้านสื่อสารมวลชน หรือบางเล่มแยกเน้นด้านหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เทคโนโลยี

ผู้เขียนตำราส่วนใหญ่ คือ นักวิชาการชาวญี่ปุ่น อาจารย์มหาวิทยาลัยและหนังสือที่ผลิตในนามของหน่วยงานหรือองค์การเช่น หน่วยงาน NHK., NTT. Dentsue เป็นต้น

ตำราประเภทนี้ได้แก่

- 1.1) Rokuro Hidaka, *Mass Communication Studies*, 1965
- 1.2) Masami Ito, *Broadcasting in Japan : Case Studies on Broadcasting System*,. International Institute of Communications : London, 1978.

1.3) Yasusada Kitahara, *Information Network System : telecommunication in the Twenty-First Century*. Heinemann Educational Book, 1983.

1.4) Jose M. De Vera, *Educational Television in Japan*. Sophia University : Tokyo 1967.

2. ตำราสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ

นอกจากตำราที่เน้นเฉพาะสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นแล้ว ยังมีตำราอีกประเภทหนึ่งคือตำราที่ศึกษาเปรียบเทียบระบบสื่อสารมวลชนของประเทศต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักศึกษาได้เกิดความเข้าใจในสื่อมวลชนของแต่ละประเทศ และขณะเดียวกันก็สามารถเปรียบเทียบกับประเทศอื่น เห็นภาพรวมของระบบสื่อสารมวลชนของโลก และกิจกรรมการสื่อสารระหว่างประเทศได้ ตำราประเภทนี้มักจะเขียนหรือบรรณาธิกรณโดย นักวิชาการชาวอเมริกัน ซึ่งเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และตำราเหล่านี้มักจะเป็นตำราที่ใช้สอนในมหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีวิชาด้านการสื่อสารระหว่างประเทศและการสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ ตำราประเภทนี้ได้ใช้อยู่ในคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในประเทศไทยด้วยเช่นกัน ตำราลักษณะนี้บางเล่มเป็นแนวในการแปลและเขียนตำราภาษาไทยของนักวิชาการไทยด้วย

ตำราดังกล่าวได้แก่

2.1 John C. Merrill, C.R. Bryan, and M. Alisky, *The Foreign Press : A Survey of the World's Journalism*. Lousiana State University Press : Baton Rouge, 1970.

2.2 John A. Lent, *Broadcasting in Asia and the Pacific : A Continental Survey of Radio and Television*, Temple University, Philadelphia. 1978

2.3 Donald R. Browne, *International Radio Broadcasting : The Limits of the Limitless Medium*. Praeger Publishers : New York, 1982.

2.4 Walter B. Emery, *National and International System of Broadcasting*. Michigan State University Press : Michigan, 1969.

2.5 John C. Merrill, et.al, *The Foreign Press : Survey of the World's Journalism*. Louisiana State University Press : Baton Rouge, 1970.

ตำราภาษาไทย

ตำราภาษาไทยนั้นมีน้อย ทั้งๆ ที่ความต้องการมีมาก ทั้งนี้เพราะนักศึกษานัดที่จะอ่านตำราภาษาไทยมากกว่าภาษาอังกฤษ ตำราที่มีอยู่ขณะนี้คือ “ระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ” เขียนโดย ขจิตลักษณ์ แสงอุไร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2525.

ตำราเล่มนี้เขียนในเชิงเปรียบเทียบสื่อมวลชนประเทศต่างๆ ซึ่งเป็นการเขียนแนวเดียวกับหนังสือ *The Foreign Press : A Survey of the World's Journalism* โดย John C. Merrill et al เนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนในญี่ปุ่นจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น (หน้า 55-73)

ตำราและหนังสืออ่านประกอบด้านสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่น ที่สามารถหาอ่านได้ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาไทยมีอยู่น้อยและแทรกอยู่เป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งเท่านั้น ในด้านของสัดส่วนเนื้อหา พบว่ามีตำราและหนังสือด้านวิทยุและโทรทัศน์ (Broadcasting) มากกว่าด้านอื่น และหากจะมองในแง่ของความสัมพันธ์ด้านสื่อมวลชนระหว่างไทยและญี่ปุ่นก็จะพบว่ามีความสัมพันธ์ทางด้านวิทยุโทรทัศน์มากกว่าด้านอื่นเช่นกัน จากข้อสังเกตนี้จึงขอเสนอแนะให้มีการสนับสนุนการจัดพิมพ์ตำราทางด้านสื่อสารมวลชนในญี่ปุ่นเป็นภาษาไทย ซึ่งอาจเน้นเนื้อหาในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ด้านวิทยุโทรทัศน์ หรือจะเขียนครอบคลุมถึงสื่อมวลชนทุกประเภทก็ได้ หากมีตำราดังกล่าวขึ้นย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนด้านนี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนตำราภาษาอังกฤษ และภาษาญี่ปุ่นนั้นควรได้รับการสนับสนุนให้มีเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ตามโครงการช่วยเหลือด้านหนังสือตำราของรัฐบาลญี่ปุ่นที่ให้แก่ศูนย์

ญี่ปุ่นศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ควรเพิ่ม สัดส่วนให้แก่สาขาวิชานี้ด้วย

2. คณะนิเทศศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื้อหาการสอนที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน ในญี่ปุ่น มีกระจายอยู่ใน 2 ภาควิชา คือ ภาควิชาสื่อสารมวลชน และภาควิชาหนังสือพิมพ์ วิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนในญี่ปุ่น ได้แก่⁴

2.1 ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

ในภาควิชานี้มีวิชาที่เกี่ยวข้อง 1 วิชา คือ ระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ ซึ่งวิชานี้ได้พัฒนามาจากวิชาเดิมคือระบบวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์นานาชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(วิชาเดิม)

512-461 ระบบวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นานาชาติ (International Broadcasting System) วิชานี้มีสถานภาพเป็นวิชาเลือก มีค่า 2 หน่วยกิต มักจะเปิดเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 เนื้อหาสำคัญของวิชานี้ คือ การศึกษาระบบการสื่อสารนานาชาติ โดยแบ่งแนวศึกษา เป็นกลุ่มประเทศเรียนกว่ากลุ่มประเทศที่พัฒนา กลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ และกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา วัตถุประสงค์ของการเรียนวิชานี้ในเชิงเปรียบเทียบก็เพื่อให้นักศึกษาได้มีโลกทัศน์ที่กว้าง ทำให้สามารถเข้าใจระบบ

โครงสร้างของวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ว่าเหตุใดในแต่ละสังคมจึงมีการใช้และการกำหนดบทบาท หน้าที่ของวิทยุและโทรทัศน์แตกต่างกันออกไป

เนื่องจากวิชานี้มีขอบข่ายที่จำกัดอยู่เพียง สื่อด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ดังนั้นในการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ปีการศึกษา 2529 วิชาจึงได้เปลี่ยนชื่อและขอบข่ายวิชาให้ครอบคลุมกว้างขึ้น โดยมีชื่อ และรหัสวิชาใหม่ ดังนี้

(วิชาใหม่)

512-545 ระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ (Comparative International Mass Media System) แนวเนื้อหาของวิชานี้ คือ การศึกษาระบบสื่อสารมวลชนในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งของประเทศญี่ปุ่น โดยเปรียบเทียบกับระบบของประเทศต่าง ๆ ศึกษาการกำหนดบทบาทหรือการใช้สื่อมวลชน การเป็นเจ้าของ การกำหนดนโยบายเป็นต้น ประเทศที่เน้นศึกษา ได้แก่:-

- กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วในทวีปยุโรป ตะวันตกและทวีปอเมริกาเหนือ
- กลุ่มประเทศภายใต้ระบอบการปกครองคอมมิวนิสต์
- กลุ่มประเทศโลกที่ 3

สถานภาพของวิชานี้เป็นวิชาเลือก แต่ได้เพิ่มหน่วยกิตให้มากขึ้นจากเดิม 2 หน่วยกิต เป็น 3

หน่วยกิต วิชานี้ใช้รหัสที่ขึ้นต้นด้วยเลข 5 ซึ่งหมายถึงวิชาที่เปิดสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี และปริญญาโท

ลักษณะของวิชาที่เปิดสอนทั้งปริญญาตรี และปริญญาโทนี้ มักจะเป็นวิชาซึ่งมีแนวทางการสอนเน้นการอภิปราย และปลูกฝังความคิดในด้านต่าง ๆ ในต่างประเทศมักจะมีวิชาซึ่งปริญญาตรีและปริญญาโทเรียนร่วมกันได้ ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์และน่าสนใจ

หนังสือที่ใช้ประกอบของวิชานี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนในญี่ปุ่น ทางคณะนิเทศศาสตร์ ใช้ตำราต่างประเทศ และเอกสารซึ่งได้รับการคัดลอก นอกจากนี้อ้างอิงจากวารสาร (Journals) ต่าง ๆ วิธีการสอนได้แก่การบรรยาย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและใช้ภาพยนตร์ วีดิโอ ประกอบ

2.2 ภาควิชาหนังสือพิมพ์

ภาควิชาหนังสือพิมพ์ของคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดสอนวิชา 511-408 หนังสือพิมพ์ระหว่างประเทศ International Press โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของหนังสือพิมพ์ชาติต่าง ๆ เสรีภาพในการเสนอข่าวสารทั้งในและนอกประเทศ อิทธิพลของอำนาจภายนอกซึ่งเข้ามาบีบบังคับ ศึกษาการโฆษณาชวนเชื่อของหนังสือพิมพ์ในต่างประเทศ อุดมการณ์ของน.ส.พ. ภายใต้ระบบการปกครองต่าง ๆ ทั้งฝ่าย

คอมมิวนิสต์และโลกเสรี ศึกษาหนังสือพิมพ์ระดับแนวหน้า เช่น Asahi Shimbun สถานภาพของวิชานี้คือ เป็นวิชาเลือก 3 หน่วยกิตเท่าที่ผ่านมานักศึกษาลงเรียนวิชานี้ค่อนข้างน้อย และวิชานี้มิได้เปิดสอนโดยสม่ำเสมอ

การใช้ตำราเรียนของวิชานี้คือ ใช้หนังสือระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ เขียนโดยอาจารย์ ขจิตลักษณ์ แสงอุไร ตำราภาษาไทยนี้มีความคล้ายคลึงกับตำราชื่อ “The Foreign Press” ซึ่งเขียนโดย J. Merrill Bryan, และ Alisky ซึ่งตำรานี้ใช้เป็นทั้งตำราอ้างอิงของผู้สอนและผู้เรียน

จากหลักสูตรปัจจุบันของคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับได้ว่าการสอนเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนในญี่ปุ่นโดยเป็นส่วนหนึ่งของวิชาระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบในภาควิชาสื่อสารมวลชน และภาควิชาหนังสือพิมพ์ แนวการสอนคือ เพื่อรู้จัก เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในแต่ละสังคม นับได้ว่าเป็นการสอนในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งมีแนวทางที่คล้ายคลึงกับการสอนในคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือวส.338 วิทย์ และโทรทัศน์นานาชาติ และวส.408 สื่อสารมวลชนในเอเชีย แต่คณะวารสารศาสตร์ฯ จะให้ความสำคัญแก่สื่อมวลชนในประเทศญี่ปุ่นได้มากกว่าในวิชา วส. 408 เนื่องด้วยการศึกษาเน้นในภูมิภาคเอเชีย

3. คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาสื่อสารมวลชน มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชนของประเทศญี่ปุ่น 2 วิชา ได้แก่⁵

3.1 Mass Com 100 : A Survey of Mass Communication

แนวส้งเบปของวิชา Historical background, structure functions and implications of mass communication in state philosophy, economics society, culture and education.

ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นนั้นจะมีหัวข้อบรรยายเกี่ยวกับการหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ในประเทศญี่ปุ่น ฐานะของวิชาเป็นวิชาบังคับของนักศึกษาสาขาการสื่อสารมวลชนและนักศึกษาวิศวะ สาขาการไฟฟ้า วิชามีค่า 3 หน่วยกิต และเปิดการสอนทุกภาคการศึกษา

3.2 Mass Com 430 : Broadcasting Management

แนวส้งเบปของวิชา Broadcasting administration, personnel, radio and TV program planning and scheduling, rules and regulations of broadcasting analysis and comparison of broadcasting organization.

ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นนั้นจะมีหัวข้อบรรยายเกี่ยวกับการดำเนินงาน สถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์ในประเทศญี่ปุ่น ฐานะของวิชาเป็นวิชาเลือกของนักศึกษาปีที่ 4 สาขาวิชาเอกวิทยุและโทรทัศน์ วิชามีค่า 3 หน่วยกิต และเปิดเฉพาะภาคเรียนแรกของปีการศึกษา ตำราที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นตำราภาษาญี่ปุ่น ด้วยผู้สอนวิชาดังกล่าวเคยไปศึกษาและดูงาน ณ ประเทศญี่ปุ่น และถึงแม้ชื่อวิชาทั้ง 2 วิชา จะไม่ได้เน้นด้านสื่อสารมวลชนในญี่ปุ่น แต่ผู้สอนได้ให้ความสำคัญแก่นิเื้อหาสื่อมวลชนในประเทศญี่ปุ่น

4. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย- สุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นมหาวิทยาลัยเปิด สอนนักศึกษาโดยผ่านสื่อการสอน ได้แก่ เอกสารประกอบชุดวิชา เทปบันทึกเสียงประกอบชุดวิชา และรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา คณะนิเทศศาสตร์นับเป็นคณะใหม่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จากการศึกษาลัทธิสูตรและรายละเอียดเนื้อหาวิชาพบว่า มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นแทรกอยู่ในหลายวิชา โดยที่เมื่อใดมีเนื้อหาวิชาเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนนานาชาติ ประเทศญี่ปุ่นจะได้รับการกล่าวถึงในฐานะประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านสื่อสารมวลชนอยู่เสมอ

โดยเฉพาะด้านวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ มีวิชาหลายวิชาในกลุ่มวิทยุโทรทัศน์ ได้จัดหน่วยการสอนเกี่ยวกับลักษณะวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยขึ้น ได้แก่⁶

ชุดวิชา 16419	การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์
„ 16420	การผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์
„ 16421	การบริหารงานวิทยุโทรทัศน์

วิชา 3 ชุดวิชานี้เป็นหนึ่งในจำนวนกลุ่มชุดวิชาเฉพาะ 6 กลุ่ม กล่าวคือ การหนังสือพิมพ์ การวิทยุกระจายเสียง การวิทยุโทรทัศน์ การภาพยนตร์ การโฆษณา และกลุ่มสุดท้ายคือ การประชาสัมพันธ์ ฐานะของวิชาในแต่ละกลุ่มนั้นจะเป็นชุดวิชาเฉพาะ ซึ่งให้นักศึกษาเลือกศึกษาเพื่อความชำนาญการในสื่อใดสื่อหนึ่ง หรือจะเลือกสื่ออื่นผสมกันก็ได้

5. คณะนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ นับว่าเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนที่เน้นการสอนด้านสื่อสารมวลชนมาเป็นเวลานานนับแต่ พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา คณะนี้แบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็น 3 ภาควิชา กล่าวคือ ภาควิชาประชาสัมพันธ์ ภาควิชาการโฆษณา และภาควิชาวารสาร และได้มีวิชาที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนใน

ประเทศญี่ปุ่น คือ CA 424 : ระบบการสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบวิชานี้มีฐานะเป็นวิชาเลือก 3 หน่วยกิต และมีแนวสังเขปตลอดจนวัตถุประสงค์ของวิชากล่าวไว้ว่า “เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงวิวัฒนาการและความเจริญก้าวหน้าของระบบสื่อสารมวลชนของต่างประเทศ ศึกษา ระบบสื่อสารมวลชนภายในของประเทศต่าง ๆ และการสื่อสารมวลชนระหว่างชาติ โดยเปรียบเทียบให้เห็นในความแตกต่างของแต่ละประเทศ ในด้านวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ วิเคราะห์บทบาท ของโครงสร้างของแต่ละระบบ ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อสังคมและการเมือง⁷” จะเห็นได้ว่าแนวการสอนวิชานี้อยู่ในแนวเดียวกับวิชาที่จัดสอนในคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน และคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตามจากการสอบถามอาจารย์ในคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยกรุงเทพได้ทราบว่าหลังจากมีการปรับปรุงหลักสูตรในปี 2523 แล้ว ยังไม่ได้มีการเปิดสอนวิชานี้

สรุป

มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่มีการสอนด้านสื่อสารมวลชน จะมีการสอนเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนในญี่ปุ่น โดยมีเนื้อหาอยู่ในวิชาประเภทสื่อสารมวลชนนานาชาติ หรือระบบสื่อสารมวลชนเปรียบเทียบ การสอนของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เน้นการศึกษาเปรียบเทียบ และสามารถแบ่งการจัดรายวิชาออกเป็น 3 แนว คือ

1. ศึกษารวม เป็นการศึกษาในแนวกว้าง เปรียบเทียบสื่อมวลชนทุกประเภทในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก การสอนในแนวนี้จะกว้างและเกิดความเข้าใจในภาพรวมของระบบสื่อสารมวลชนของโลก แต่รายละเอียดการเจาะลึกในแต่ละประเทศจะมีน้อย

2. ศึกษาเป็นเขตภูมิภาค แบ่งเขตศึกษา เพื่อสามารถให้รายละเอียดแก่ประเทศในเขตภูมิภาคนั้นเพิ่มขึ้น เช่น สื่อสารมวลชนในเอเชีย สื่อสารมวลชนในประเทศคอมมิวนิสต์

3. ศึกษาตามประเภทสื่อมวลชน เลือกศึกษาตามประเภทสื่อมวลชน เช่น วิทยุโทรทัศน์นานาชาติ วิเคราะห์ภาพยนตร์นานาชาติ หนังสือพิมพ์ระหว่างประเทศการศึกษาแนวนี้ทำให้สามารถเปรียบเทียบการใช้สื่อมวลชนแต่ละชนิดของประเทศต่าง ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การศึกษาเนื้อหาสื่อมวลชนในประเทศญี่ปุ่นในเชิงเปรียบเทียบโดยศึกษารวมกับประเทศอื่นนั้นนับว่ามีทั้งข้อดีและข้อจำกัด

ข้อดี คือ ความกว้างของเนื้อหาซึ่งให้โอกาสแก่นักศึกษาได้เห็นภาพรวมระบบสื่อสารมวลชนในโลกได้ และสามารถแจกแจงความแตกต่างหรือความคล้ายคลึงได้ อันเป็นแนวทางการศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อการเปรียบเทียบในลักษณะกว้าง

ข้อจำกัด คือ ความผิวเผินของเนื้อหาวิชาในส่วนของการเจาะลึกในรายละเอียดของ

แต่ละประเทศจะเป็นไปได้ยาก การศึกษาประเด็นปัญหาของประเทศต่างๆ อาจค่อนข้างกระจัดกระจายไม่มีทิศทางหรือจุดเน้นเท่าที่ควร หากคำนึงถึงสถานการณ์ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าสื่อสารมวลชนของญี่ปุ่นมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยเพิ่มมากขึ้นทุกที ไม่ว่าจะเป็นมองย้อนกลับไปใน 2 ทศวรรษที่ผ่านมาหรือในอนาคตข้างหน้า การศึกษาด้านสื่อสารมวลชนญี่ปุ่นเพื่อโยงมาสู่สถานการณ์ของประเทศไทย และประเด็นปัญหาต่างๆ นับได้ว่ามีเนื้อหาอันควรศึกษามากมายหลายประการ ดังจะเห็นจากแนวหัวข้อการศึกษาที่กล่าวถึงไว้ในส่วนที่ 3 ดังนั้นเนื้อหาวิชาด้านสื่อสารมวลชนในญี่ปุ่นจึงมีความสำคัญและมีมากพอที่จะรวมเป็นวิชาซึ่งเน้นด้านสื่อมวลชนในญี่ปุ่นโดยเฉพาะ สำหรับแนวสังเขปวิชาก็ได้มีการร่างขึ้นไว้แล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 ดังได้กล่าวอ้างถึงแล้วในบทนำ

นอกจากนี้โดยที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้อนุมัติเปิดการเรียนวิชาโทด้านญี่ปุ่นศึกษา โดยเน้นการศึกษาในเชิงสหวิทยา วิชาสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นจึงน่าจะเป็นวิชาที่รวมอยู่ในหลักสูตรนั้นด้วย

ลักษณะเนื้อหาวิชานี้สามารถศึกษาในเชิงสหวิทยาได้ดี ผู้เรียนที่สนใจไม่ว่าจะเป็นนักศึกษาคณะวารสารศาสตร์ฯ หรือนักศึกษาสาขาวิชาอื่น เช่น รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ สามารถศึกษาปัญหาสื่อมวลชน

ญี่ปุ่นกับประเทศไทยได้ โดยอิงกับหลักวิชาใน
คณะต่าง ๆ ได้ เช่น

— ปัญหาผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมอัน
เกิดจากรายการโทรทัศน์ญี่ปุ่น

— ปัญหาการไหลเวียนของข่าวสารกับ
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

— สื่อมวลชนกับการเมือง

— สื่อมวลชนญี่ปุ่นกับการโฆษณาสินค้า
ญี่ปุ่น ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ควรได้มีการเตรียม
การหรือพัฒนาปรับปรุงทั้งวิชาที่มีอยู่เดิมและ
วิชาที่อาจจะเปิดใหม่ก็มีอยู่หลายด้านโดยเฉพาะ
ด้านตำรา และหนังสืออ่านประกอบ ซึ่งขณะ
นี้มีตำรา ภาษาไทย ค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจทำ
ให้นักศึกษาซึ่งไม่ชอบอ่านตำราภาษาอังกฤษ
ยึดแต่คำบรรยายของผู้สอนเป็นหลัก

ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาปรับปรุงการ
เรียนการสอนทางด้านสื่อสารมวลชนในประเทศ
ญี่ปุ่น จึงขอสรุปข้อเสนอแนะที่ควรปฏิบัติดังนี้:

ข้อเสนอแนะ

1. ควรสนับสนุนให้มีการผลิตตำรา และ
หนังสืออ่านประกอบด้านนี้เพิ่มมากขึ้นโดย
อาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านนี้จากมหา
วิทยาลัยต่าง ๆ และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ให้ความสนใจกับการผลิตตำราด้านนี้ให้เพิ่มมาก
ขึ้น ซึ่งอาจขอการสนับสนุนจากโครงการวิจัย
เสริมหลักสูตร โครงการตำราของมหาวิทยาลัย

วิทยาลัยต่าง ๆ ตลอดจนการสนับสนุนด้านการ
จัดพิมพ์หนังสือจากมูลนิธิญี่ปุ่น และสมาคม
นักเรียนเก่าญี่ปุ่นแห่งประเทศไทย เป็นต้น

2. ควรขอตำราภาษาอังกฤษและภาษา
ญี่ปุ่นทางด้านสื่อสารมวลชนเพิ่มเติมซึ่งอาจจะ
ทำได้โดยผ่านโครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบัน
เอเชียตะวันออก ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุน
ด้านหนังสือตำราจากรัฐบาลญี่ปุ่น และมูลนิธิ
ญี่ปุ่นอยู่แล้ว แต่ที่ผ่านมามีแต่ตำราในสาขาวิชา
ด้านอื่น ดังนั้นจึงควรขอให้มีการเพิ่มตำราและ
หนังสือด้านสื่อสารมวลชนเข้าไว้ด้วย

3. อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนประเภท
ต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิดีโอ สไลด์และภาพ
นับว่ามีประโยชน์ในการเสริมการเรียนการสอน
ให้ได้ทราบรายละเอียดเพิ่มขึ้น และมีความน่า
สนใจขึ้น แต่สื่อการสอนด้านสื่อสารมวลชน
ยังมีไม่มากพอ จึงสมควรขอความร่วมมือจาก
มูลนิธิญี่ปุ่น สำนักข่าวญี่ปุ่น ให้จัดหาสื่อการ
สอนเหล่านี้มาเพิ่มเติม ถ้าเป็นไปได้ควรมีการ
บันทึกเสียงภาษาไทย เพื่อให้เกิดสะดวกใน
การเรียนและเสริมความเข้าใจในเรื่องนั้นให้ดียิ่ง
ขึ้น สำหรับวิดีโอเทป ควรเป็นระบบที่เปิดใช้
ได้กับเครื่องเล่นเทปที่แพร่หลายในประเทศไทย
เช่นระบบ VHS เป็นต้น

4. ผู้สอนควรผลิตชุดสื่อการสอนที่เหมาะสม
กับนักศึกษาไทยขึ้นเอง เช่น ชุดสื่อการ
สอน สไลด์-เทป วิดีโอเทป เพราะจะทำให้
มีสื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาการเรียนและ

เหมาะสมต่อนักศึกษาไทยมากกว่าที่จะใช้ของสำเร็จรูปจากญี่ปุ่น สำหรับการผลิตอาจขอความร่วมมือจากงานโสตทัศนศึกษา ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และหน่วยพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อขอผลิตชุดสื่อการสอนดังกล่าว

5. ควรติดต่อกับหน่วยงานด้านสื่อสารมวลชนญี่ปุ่นในประเทศไทย เช่น สำนักงาน NHK ประจำประเทศไทย สำนักงาน โฆษณา Dentsu สำนักงานหนังสือพิมพ์อาซาฮีประจำประเทศไทย และ สำนักงาน Telephone and Telegraph (NTT) ประจำประเทศไทย เพื่อขอความร่วมมือทางวิชาการด้านต่าง ๆ เช่น ติดต่อขอวิทยากร เอกสาร และการดูงาน เป็นต้น

6. ควรรวบรวมรายชื่อวิทยากร (Resource Persons) ที่เกี่ยวข้องไว้ เพื่อขอความร่วมมือทางต่าง ๆ เช่น เชิญบรรยายพิเศษ ขอปรึกษา ข้อมูลทางวิชาการ เป็นต้น

7. ขณะนี้มีมหาวิทยาลัยที่จัดสอนวิชาด้านสื่อสารมวลชนในญี่ปุ่นอยู่หลายแห่ง แต่ละแห่งมีแนวต่าง ๆ กัน จึงสมควรมีการร่วมมือประสานงานกันในการพัฒนาปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนด้านญี่ปุ่นศึกษาสาขาสื่อสารมวลชนให้มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัย และน่าสนใจ

8. การศึกษาดูงานด้านสื่อสารมวลชนญี่ปุ่นในประเทศญี่ปุ่นจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อนักศึกษา ดังเช่นกลุ่มนักศึกษาบัณฑิตศึกษาคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน เคยได้ไปดูงานด้านสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่นโดยการสนับสนุนของมูลนิธิญี่ปุ่นมาแล้ว และได้พบว่าเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงควรมีการดำเนินการเพื่อจัดให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่เรียนวิชานี้และตามหลักสูตรวิชาโทญี่ปุ่นศึกษาให้ได้มีประสบการณ์ในการดูงานที่ประเทศญี่ปุ่นด้วย

9. ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยในหัวข้อที่เกี่ยวกับปัญหาสื่อสารมวลชนญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศไทยในต่าง ๆ เช่น ปัญหาผลกระทบด้านวัฒนธรรมซึ่งเผยแพร่โดยรายการโทรทัศน์ญี่ปุ่นต่อสังคมไทย การดูงานญี่ปุ่นกับเด็กไทย ความไม่เท่าเทียมในการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างไทย-ญี่ปุ่น ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่เห็นชัดอยู่ในสังคมไทย แต่การศึกษาวิจัยด้านนี้ยังมีไม่เพียงพอ ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนการทำการวิจัยในสาขาวิชานี้เพิ่มขึ้น ผลวิจัยที่ได้รับย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิชาสื่อสารมวลชนในประเทศญี่ปุ่น และต่อการหาทางแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย □

เชิงอรรถ

- 1 James W. Markham, *International Communication As a Field of Study*. Association for Education in Journalism, Iowa City, 1970.
- 2 สำนักทะเบียนและประมวลผล มธ. *คู่มือการศึกษานับปริญญาตรีับการศึกษา* 2528 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2528.
- 3 เอกสารประกอบการประชุม คณะกรรมการปริญญาตรี วันที่ 2 มีนาคม 2527.
- 4 ให้ข้อมูลโดย รศ. รวิวรรณ ประกอบผล ภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ก.พ. 2529).
- 5 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ *หลักสูตรการศึกษาประจำปี พ.ศ. 2525* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2525 ให้ข้อมูลเพิ่มเติมโดย อาจารย์ นาฏยาตนานนท์ อาจารย์ประจำภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529.
- 6 มสธ. เอกสารสารนิเทศทางวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สำนักพิมพ์ มสธ. พ.ศ. 2528.
- 7 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, *หลักสูตรการศึกษาประจำปี พ.ศ. 2528-2529* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ 2528.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย